

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Ds 2026:11 Ökad tillgång till hållbara drivmedel inom luftfart och sjöfart (LI2026/00922)

Sammanfattning

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) välkomnar utredningens ambition att påskynda omställningen till fossilfria transporter. SLU:s vetenskapliga bedömning är dock att utredningens konsekvensanalys behöver kompletteras för att de föreslagna styrmedlen kan leda till en hållbar och framgångsrik omställning; särskilt avseende:

- Styrmedlens interaktion med EU ETS (2.2.2),
- Bioekonomisk resursallokering och konsekvensbeskrivning (7.10),
- Fördjupad samhällsekonomisk analys av förslagets kostnadseffektivitet, klimatnytta och miljöpåverkan (7.10).

Generella synpunkter

SLU bedömer att handlingsplanens konsekvensanalys (7.10) bör kompletteras med en mer djupgående analys innan handlingsplanen förverkligas. Hur subventionerna påverkar hela den svenska (bio-)ekonomin, konkurrens om råvara och biodrivmedel, samt förslagets samhällsekonomiska kostnadseffektivitet bör analyseras mer ingående.

Vidare bedömer SLU att utredningen saknar ett analytiskt ramverk som motiverar varför omfattande statliga subventioner är nödvändiga utöver den prissignal som redan skapas av EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS). Det bör analyseras vilka klimateffekter de föreslagna styrmedlen har i förhållande till det existerande utsläppshandelssystemet (EU-ETS; 2.2.2).

Specifika synpunkter

Konkurrenskraft (4.3.3, 5.3.3, 7.1 och 7.3)

SLU bedömer motiveringen till att EU kommer att stärka sin konkurrenskraft som en följd av handlingsplanens ökade offentliga insatser som otillräcklig.

Självförsörjning utgör endast en av flera dimensioner av konkurrenskraft, de andra dimensionerna saknas i analysen. SLU bedömer att konkurrenskraft för Sveriges del är nära kopplad till komparativa fördelar och att utredningen saknar en analys baserad på relevanta konkurrenskraftsindikatorer som styrker resonemanget om ökad konkurrenskraft.

Utredningens slutsats att de föreslagna investeringarna skapar nya affärsmöjligheter och arbetstillfällen saknar en underbyggande analys. SLU bedömer att det vore värdefullt att utveckla hur kostnadseffektiva dessa effekter bedöms vara.

Kostnadseffektivitet (7.1, 7.7 och 7.8)

SLU saknar en definition av begreppet kostnadseffektivitet, samt utifrån vilka kriterier investeringarna bedöms vara kostnadseffektiva.

Råvarukonkurrens (6.1.1 och 7.10.1)

SLU bedömer att utredningen behöver kompletteras med en konsekvensanalys avseende konkurrensen om biomassa, eftersom tillgången är begränsad och det därför behöver analyseras hur resurserna bör prioriteras mellan olika slutprodukter och användningsområden.

En sådan analys behöver ta hänsyn till hur styrmedel (investerings-, produktions- och riskdelningsmekanismer) för drivmedel till luft- och sjöfart bör utformas utifrån ett systemperspektiv som inte snedvrider konkurrensen om energiresurser i förhållande till redan etablerad och planerad användning. Förutom konkurrens om biodrivmedel efterfrågar industrin kolinnehållande förnybara energibärare (till exempel stål- och kemiindustrin), vilket förstärker konkurrenssituationen. I de fall e-bränslen avses så förstärks konkurrens om el, vilket bedöms kunna bidra till att mer klimatbelastande elproduktion behöver nyttjas.

FUD-satsning för en breddad råvarubas (7.3)

SLU bedömer att förslaget bör kompletteras med studier av klimatpåverkan, som skiljer sig beroende på råvara, produktionsprocess, slutprodukt och användning, utöver att stödja uppskalning för att nå konkurrenskraft. Detta behövs som ett kompletterande underlag för att motivera demonstrationsinsatser.

Investeringsstöd fortsatt viktiga (7.4, s. 105)

SLU saknar en definition av investeringsstöd och har därför inte kunnat bedöma om det bara är investeringsstöd som avses, eller om även innovationsstöd för forskning och utveckling (FoU) avses, samt om det avses kompletterande

stödformer, där innovationsstöd samverkar med investerings- och produktionsstöd, eller någon annan typ av stöd.

Effekter för miljö och klimat (7.10.3)

SLU bedömer att det finns stora skillnader i klimatnytta och miljöpåverkan mellan olika förnybara alternativ och att utredningens bedömning i 7.10.3 därför behöver kompletteras. För en sådan bedömning behövs kunskap om olika produktionskedjors klimatnytta och effekter, som även bör kopplas till annan miljöpåverkan än klimatnytta, bland annat avseendet förslaget om att inte acceptera avverkningsrester från det nordiska skogsbruket som råvara för hållbara flygbränslen inom den internationella organisationen CAEP (7.9).

Därutöver bör den övergripande målsättningen för sjöfartens krav, vägleda av IMO, att uppnå netto-noll växthusgasutsläpp till eller omkring år 2050 beaktas. SLU bedömer att detta sammantaget gör att det kommer vara nödvändigt att gradera olika alternativa produktionskedjor och slutanvändning med avseende på klimatnytta.

Beslut i detta ärende har fattats av rektor Maria Knutson Wedel efter föredragning av samverkanskoordinator Mariette Manktelow. Innehållet har tagits fram av universitetslektor Åke Nordberg vid institutionen för energi och teknik tillsammans med professor Bengt Kriström och forskare Dan Bergström vid institutionen för skoglig bioekonomi och teknologi. I beredningen av ärendet har även handläggare Fabian Engel deltagit.

Maria Knutson Wedel

Mariette Manktelow